

La vil·la romana

**Any 49 abans de Crist. A prop d'Iluro
(Mataró)**

Parlem dels protagonistes

Escoltem què ens diu l'esclava Flora

Aquest matí, m'he despertat molt d'hora
i he sortit dels estables on dormim tancats amb clau
els esclaus de la casa.

Seguint les ordres d'Statia, la capatassa,
m'he banyat amb aigua de roses,
m'he vestit amb una túnica de lli cenyida amb un cordó sota el pit
i m'he guarnit els cabells amb una cinta.
Era com si fos una dama en comptes d'una esclava.

—Com més bona impressió li facis al nou amo, millor et tractarà
—m'ha dit l'Statia amb els ulls humits.

Durant aquests anys, l'Statia m'ha fet treballar molt,
però també he notat que m'estimava.
Sempre m'ha dit que soc espavilada
i que potser algun dia faria la seva feina.
Ara, però, no podrà ser, perquè marxo de casa.

Segons l'Statia, el nostre amo m'ha regalat
a un altre membre de l'**aristocràcia** romana per agrair-li un favor.
Així doncs, m'he convertit en un obsequi,
com les àmfores de vi, les gerres de mel i els cistells de figues
que portem al carro.
Hi vaig asseguda al costat d'en Successus, el capatàs,
de camí a la casa nova.
I de tant en tant giro el cap per mirar per última vegada
la vil·la on he viscut des de petita.

L'**aristocràcia** és una classe social amb poder,
diners i privilegis.

—Mira-la bé, que no la veuràs mai més —em diu ell—.
Ets jove, ets bonica i treballes bé. El nou amo estarà content.

En Successus em va portar a la vil·la quan jo tenia 6 anys.
No era una esclava,
però el pare em va vendre, perquè tenia deutes de joc.
Així que vam arribar a la casa,
vaig aprofitar una distracció d'en Successus per escapar-me.
Vaig recórrer aquella casa que semblava un palau
i vaig acabar amagant-me en un jardí ple de plantes i fruiters.

En Successus em va trobar de seguida.
I encara ara recordo les garrotades que em va pegar
per haver intentat fugir.
Mai més l'he desobeït.
Però ha passat el temps i en Successus,
que sempre ha estat un home enèrgic i fort,
s'ha fet gran i feixuc.
I si salto del carro i m'escapo?
Potser aquesta vegada no m'atraparà!

Parlem d'economia

Escoltem què ens diu l'esclava Flora

Quan vaig arribar a la vil·la, em van posar el nom de Flora,
perquè fa referència a la floració de les vinyes
i les protegeix de les glaçades i les pluges torrencials.
Ara, des del carro, també veig allunyar-se aquestes vinyes
que han format part del meu paisatge.

Quan era petita creia que el món estava fet de vinyes,
horts, arbres fruiters i una miqueta de bosc.
I que, sempre, al fons, hi havia un mar que no s'acabava mai.
Les nenes esclaves ens encarregàvem de donar **farratge** als cavalls
i blat de moro a les gallines.
També en recollíem els ous
i els portàvem en cistells a la cuina i al rebost.

I quin goig que feia el rebost!
Hi havia fileres de **dolis** plens de vi i d'oli,
gerres de mel, tines d'ametlles i olives, cistells de verdures,
paneres de fruita...

L'herba amb què s'alimenta el bestiar es diu **farratge**.

Un **doli** era una gerra molt gran feta de fang cuit.

De petita, m'hauria agradat munyir les vaques
o treure a pasturar les ovelles.
M'hauria agradat pujar als turons
per poder contemplar el mar,
comptar les barques i els vaixells
i somniar que potser algun dia marxaria.
Aquestes feines, però, només les feien els homes.

D'aquella època recordo, sobretot, l'Statia,
que a mesura que creixia va agafar-me confiança.
L'Statia em va ensenyar les seves tasques,
i gràcies a ella vaig anar a la vil·la
i vaig conèixer els graners plens de blat, ordi i civada,
els pallers a vessar de farratge i palla,
i les premses per fer vi i oli.
També vaig visitar els forns de ceràmica,
les forges on es fabriquen i reparen eines
i els magatzems on es guarda la llenya.
Llenya per als forns de les fàbriques i també per a les cases:
per cuinar, per escalfar l'aigua del bany i les habitacions.

A la casa, tothom hi treballava en la tasca que tenia assignada
sota la vigilància estricta del capatàs i de la capatassa.
Ara, el capatàs s'ha fet vell.
I jo torno a pensar que potser em podria escapar...

Parlem de poder

Escoltem què ens diu l'esclava Flora

Mentre m'allunyo de casa en aquest carro,
penso en tu, Statia.
Ets l'única que m'ha estimat.
L'única que s'ha preocupat de mi.
Com aquell dia, quan jo tenia 10 anys.

Ajudava els esclaus que servien el sopar al *triclini*.
Mai havia entrat en aquella sala que feia de menjador
i em vaig quedar meravellada
mirant les figures pintades a les parets.

Embadalida, vaig ensopegar.

La safata que portava va caure
i les pomes que hi duia es van escampar per aquell terra
decorat amb mosaics de flors, fulles i sanefes.

Un dels senyors que menjava repenjat als coixins d'un **divan**
va protestar amb molta duresa i jo em vaig espantar.
Però llavors vas entrar tu,
i, després de disculpar-te, em vas agafar del braç i vam marxar.

Quan m'ensenyaves a netejar les habitacions de la casa,
sempre trobava un moment
per jugar a buscar pàmpols de vinya o fulles d'olivera
a les pintures que en decoraven les parets.
I si no hagués estat una esclava,
m'hauria agradat resseguir els camins de **tessel·les** negres
del pati que anomenem *atri*
i de la galeria de columnes que anomenem *peristil*.

Una persona **s'embadaleix** quan contempla alguna cosa
amb molt d'interès i atenció.

Un **divan** és un sofà baix, sense respatllet, guarnit de
coixins solts.

Una **tessel·la** és una peça petita que forma part d'un mosaic.
Pot ser de vidre, fang cuit, marbre o altres materials.

Asseguda al carro,
m'adono que el lli d'aquest vestit nou és més fi
que el teixit rugós dels vestits que he portat sempre.
Això m'ha fet pensar en el tacte de les cortines de la casa,
i en el lli, la llana fina i, fins i tot, la seda que cobrien els matalassos
i els coixins dels *triclinis*.

Només les famílies riques i poderoses tenien aquestes teles:
teles decorades amb brodats de fil d'or,
tenyides de colors vermells, grocs o porpres.
Només les famílies riques i poderoses tenien vaixelles
amb peces de plata i bronze,
i atuells de ceràmica vermella **envernissada**.
Res a veure amb els plats dels esclaus,
fets també de terra cuita, però gruixuts, toscos i grisos.

El vernís és una espècie de pintura transparent i brillant.
Quan **enverníssem** un objecte, li apliquem una capa de vernís
perquè brilli.

Un dia va arribar a la vil·la un carro amb peces de marbre.
Vaig reconèixer el marbre d'algunes taules,
dels **sòcols** de les habitacions,
i de les **pilastres** i els **capitells** que guarnien la casa.
Tu, Stàtia, em vas explicar que el marbre groc provenia de Tunísia;
el blanc, de Grècia i Itàlia; i el verd, també de Grècia.
I recordo l'amo, dret en un graó de marbre ampli,
rebut els convidats de l'aristocràcia romana,
persones importants que exercien el seu poder a **Iluro** o **Barcino**.
I pensant en tot això em pregunto
si aquest carro em portarà a la casa d'algun d'aquests convidats!

Un **sòcol** és la franja decorativa de la part inferior d'una paret.
Una **pilastra** és una columna quadrada adossada a un mur o a
una paret.
Un **capitell** és l'element decoratiu que apareix a la part
superior d'una columna.

Iluro és l'actual ciutat de Mataró.
Barcino és l'actual ciutat de Barcelona.

Parlem de les dones

Escoltem què ens diu l'esclava Flora

Quan el meu pare em va vendre,
jo tenia 6 anys i ja feia temps que la meva mare no hi era.
De fet, no guardo cap record d'ella.
Però et recordo a tu, Statia,
que durant tots aquests anys has sigut com una mare.

—Si un dia aconseguixo ser lliure —em deies—,
tu ocuparàs el meu lloc de capatassa.

Tu i la teva parella, en Successus,
hauríeu pogut aconseguir la llibertat de 2 maneres:
tenint 3 fills barons o comprant-la.
La primera possibilitat està descartada, perquè no heu tingut fills.
I pel que fa a la segona,
suposo que no heu reunit les monedes que calen per pagar-la.
L'única oportunitat que us queda ara
és que l'amo us faci lliures en el seu testament.

Et trobaré tant a faltar, Statia!
Et recordo organitzant i supervisant les tasques domèstiques,
decidint els menjars que s'havien de preparar,
inspeccionant el rebost.
Sempre em demanaves que t'acompanyés al rebost.
Deies que se'm donaven bé els números,
que sabia comptar ràpid i mesurar els aliments.
Encara sento l'olor del rebost,
l'olor de peix premsat amb sal, i d'espècies: menta, farigola, fonoll...

Recordo que, a l'estiu, quan els amos s'instal·laven a la casa,
tu et mostraves més seriosa i exigent.
I criticaves els esclaus personals que els acompanyaven,

els que els ajudaven a vestir-se, banyar-se, pentinar-se...
Eren esclaus de ciutat que se sentien superiors.
Mentre que nosaltres només érem esclaus de camp.

Tot i que els esclaus no ens podem casar,
sí que podem formar famílies.
De fet, una de les funcions de les esclaves d'una casa
és tenir fills que augmentin la riquesa de l'amo
treballant a les seves propietats.

I ara t'he de confessar, Statia, que em vaig fixar en un esclau
que va arribar a la vil·la amb una partida de presoners de guerra.
Estava prim i mal alimentat.
Però amb el temps es va recuperar
i es va convertir en un jove sa, fort i treballador.
De vegades, mentre teixia,
m'imaginava que algun dia estaríem junts
i ens convertiríem en els capatassos de la casa.
Igual que et va passar a tu, Statia, amb en Successus.

Parlem del dia a dia

Escoltem què ens diu l'esclava Flora

Aquí, al carro, de camí a una nova vida, miro enrere.
Ja no veig la vil·la ni tampoc les vinyes que l'envolten.
Ai, les vinyes, la collita del raïm, l'època de la **verema!**
Quin enrenou hi havia a la casa. Oi que sí? Statia?

Veremar és collir el raïm de la vinya.

Tothom treballava més que mai.
Els homes veremaven i transportaven el raïm fins a les premses.
I les dones, carregades amb cistells, els portàvem aliments.
Els s'ocupaven de les tasques relacionades amb la producció de vi.

I nosaltres, de totes les tasques diàries:
als horts, als estables, als corrals i a les pastures.
Però també a la casa: netejant i cuinant,
i portant provisions amunt i avall.

Sovint, enmig de tot aquest tràfec, s'hi presentava l'amo.
I els capatassos es tornaven més exigents i estrictes.
Tu, Statia, i el teu company Successus volíeu demostrar a l'amo
que éreu responsables i fèieu bé la feina.

En Successus i l'amo repassaven els comptes,
comprovaven l'estat del bestiar, els horts i la casa,
i també revisaven la producció de vi:
l'extracció del suc del raïm, anomenat most,
que fermentava als dolis i es convertia en vi.

Tu, Statia, reunies tots els esclaus davant de l'amo,
li explicaves les tasques que fèiem
i li parlaves del nostre estat de salut.
També li presentaves els esclaus nous.

Llavors, l'amo dirigia unes oracions als déus Lars i Penats
per assegurar la protecció de la llar
i el bon desenvolupament de la verema.

Tot i que la verema era l'època de més feina,
els esclaus la gaudiem, perquè les racions de menjar
eren més generoses.
Els nostres menús se solien compondre de farinetes d'ordi,
fruites seques, pasta d'olives, pa amb oli...
Mentre que l'amo i els seus convidats menjaven fruita,
marisc, cabrit, pollastre i conill.
De vegades, però, si estàvem de sort,
ens arribaven les restes dels seus banquets!

Ara que parlo de menjar,
recordo que el meu plat te l'has quedat tu, Statia.
A la part de sota hi ha una paraula escrita.
Jo no sé llegir, però tu em vas dir que aquelles lletres
formaven el meu nom, Flora.
Qui sap si ara que viuré en una altra casa me'n posaran un de nou!

Parlem d'idees i creences

Escoltem què ens diu l'esclava Flora

Just abans de marxar, Statia,
t'has tret el penjoll que portes al coll i me l'has posat a mi.

—Això et protegirà —m'has dit.

Jo t'he mirat, agraïda.
Però tu has apartat els ulls.
No estic ofesa.
Sé que m'estimes i que estaves trista.
I t'entenc, perquè jo sento el mateix.

Ara, en aquest carro que m'allunya de tu,
prenc entre els dits el penjoll:
tant de bo em protegeixi del mal,
tant de bo no em calgui mai una **làmina de plom**
per maleir ningú.

Sembla que per maleir un enemic, els romans escrivien
la maledicció en una **làmina de plom** molt fina que
després enrotllaven.

Els déus són una part molt important del nostre món.
A la vil·la que ara deixo hi ha moltes imatges de déus:
figures de **terracota**, de marbre o de pedra,
col·locades en altars petits.

També hi ha **llànties** que estan sempre enceses
i que representen algun déu: Júpiter, Eros, Amó...
A la casa, nosaltres deixàvem encès el foc de la cuina.
Segons em vas explicar, Statia,
el foc és l'element sagrat de la deessa Vesta.

Les figures de **terracota** estan fetes amb fang cuit.
Una **llàntia** és un llum antic. Tenia un petit dipòsit per al
combustible i una espècie de cordó que feia de metxa.

A més de venerar els déus,
els amos també veneraven els seus avantpassats.
Els esclaus això no ho podíem fer,
perquè no sabíem res dels nostres, els havíem oblidat.
Nosaltres, els esclaus, estàvem obligats a retre culte als déus
Penats, protectors del rebost,
i Lars, protectors de la família.

Ahir vaig assistir per última vegada a la cerimònia d'agraïment
pels bons resultats de la verema.
Es van fer **libacions** i ofrenes als déus.
I, al final, vam resar plegats.

Una **libació** és un ritual que consisteix a vessar un líquid
(vi, mel, llet...) en honor a un déu.

Ara que, al carro, ens anem apropant a Barcino,
m'agradaria tenir la protecció i l'ajuda de la deessa Fortuna.
En Successus no diu res i jo vaig amb el cap cot.

Els ocells callen quan passem
i només se sent el soroll de les rodes.
I jo torno a pensar que en Successus s'ha fet gran,
que no té l'agilitat que tenia de jove
i que si salto del carro, no em podrà atrapar.

Diuen que tots els éssers i objectes tenen un *genius*, un esperit.
I jo prego a aquests esperits que em siguin propicis!

Xarxa de Museus
d'Història i Monuments
de Catalunya

MUSEU DE MATARÓ